

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ

FEATURES OF THE USE OF SMALL WEAPONS BY THE ARMED FORCES OF UKRAINE

**Гашенко С.В., старший викладач
кафедри загальновійськових дисциплін**

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

**Колдашов О.В., старший викладач
кафедри загальновійськових дисциплін**

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Брідня Є.О., начальник кафедри військового права

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Чалий М.Г., викладач кафедри військового права

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті аналізуються особливості застосування стрілецької зброї Збройними Силами України. Зазначено, що в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України та запровадження правового режиму воєнного стану, питання застосування стрілецької зброї військовослужбовцями ЗСУ набуло особливої актуальності.

Зауважено, що використання стрілецької зброї ЗСУ має правову основу, яка складається з міжнародного та внутрішнього законодавства. За результатами дослідження зазначено, що застосування стрілецької зброї ЗСУ повинно відповідати міжнародним та внутрішньодержавним правовим нормам, а також здійснюватися з урахуванням принципів гуманітарного права.

Наведено визначення поняття «зброя» та зазначено основні види стрілецької зброї.

Звернуто увагу на цільове використання стрілецької зброї ЗСУ в залежності від конкретних обставини та потреб у забезпеченні національної безпеки України.

Виокремлено та охарактеризовано основні аспекти та напрямки використання стрілецької зброї ЗСУ. Визначено, що основними напрямками використання стрілецької зброї є: оборона та захист територій, проведення бойових операцій, миротворчі місії та операції забезпечення миру, тренування та навчання.

Акцентовується увага на модернізації стрілецької зброї у відповідності до стандартів НАТО, що передбачає заміну застарілої радянської стрілецької зброї на сучасніші та сумісні зі стандартами НАТО зразки стрілецької зброї.

Визначено, що застосування стрілецької зброї ЗСУ є ключовим елементом їх стратегії безпеки та оборони, а також сприяє підвищенню військової готовності та ефективності в різних бойових ситуаціях. Наголошено, що особливості застосування стрілецької зброї ЗСУ визначаються не лише її власними потребами та можливостями, але й глобальними викликами та тенденціями у воєнній сфері.

Зроблено висновок, що застосування стрілецької зброї ЗСУ визначається комплексом внутрішніх та зовнішніх факторів. Власні потреби та можливості ЗСУ включають модернізацію арсеналу та адаптацію до специфічних вимог різних підрозділів. Глобальні виклики, такі як гібридні загрози та розвиток нових технологій, впливають на методи ведення бою та застосування зброї. Міжнародне співробітництво та інтеграція з партнерами сприяють впровадженню передових технологій та підвищенню бойової ефективності.

Ключові слова: війна, військовослужбовці, воєнний стан, законодавство, застосування зброї, Збройні Сили України, стрілецька зброя.

The article analyzes the peculiarities of the use of small arms by the Armed Forces of Ukraine. It is noted that in the conditions of the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine and the introduction of the legal regime of martial law, the issue of the use of small arms by the servicemen of the Armed Forces of Ukraine has become particularly relevant.

It is noted that the use of small arms of the Armed Forces has a legal basis, which consists of international and domestic legislation. According to the results of the study, it is stated that the use of small arms of the Armed Forces must comply with international and domestic legal norms, as well as take into account the principles of humanitarian law.

The definition of the concept of "weapon" is given and the main types of small arms are indicated.

Attention was drawn to the targeted use of small arms of the Armed Forces, depending on the specific circumstances and needs to ensure the national security of Ukraine.

The main aspects and directions of the use of small arms of the Armed Forces of Ukraine are highlighted and characterized. It was determined that the main areas of use of small arms are: defense and protection of territories, conducting combat operations, peacekeeping missions and peacekeeping operations, training and education.

Attention is focused on the modernization of small arms in accordance with NATO standards, which involves the replacement of outdated Soviet small arms with more modern and compatible with NATO standards models of small arms.

It was determined that the use of small arms of the Armed Forces is a key element of their security and defense strategy, and also contributes to increasing military readiness and effectiveness in various combat situations. It was emphasized that the specifics of the use of small arms of the Armed Forces are determined not only by its own needs and capabilities, but also by global challenges and trends in the military sphere.

It was concluded that the use of small arms of the Armed Forces is determined by a complex of internal and external factors. The Armed Forces' own needs and capabilities include modernization of the arsenal and adaptation to the specific requirements of various units. Global challenges, such as hybrid threats and the development of new technologies, affect the methods of warfare and the use of weapons. International cooperation and integration with partners contribute to the introduction of advanced technologies and increase in combat effectiveness.

Key words: war, military men, martial law, legislation, use of weapons, Armed Forces of Ukraine, small arms.

Постановка проблеми. Вивчення питання застосування стрілецької зброї особовим складом Збройних Сил України (далі – ЗСУ) не є чимось новим у науці. Проте в умовах воєнного стану питання застосування стрілецької зброї ЗСУ під час виконання бойових завдань набуло особливої актуальності. Так, у зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2024 року було запроваджено правовий режим воєнного стану [3].

Запровадження воєнного стану призвело до змін та доповнень до чинного законодавства, в тому числі щодо застосування стрілецької зброї. У зв'язку з цим, актуальним для наукових досліджень є питання вивчення особливостей застосування стрілецької зброї ЗСУ в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковим розробкам щодо характеристик та бойових можливостей стрілецької зброї, зовнішньої та внутрішньої балістики, видів прицілних пристроїв, типів та різновидів боеприпасів до стрілецької зброї присвятили свої праці такі науковці як: М. П. Бамбуляк, А. М. Кривошеєв, С. А. Кучинський, М. М. Ляпа, І. Е. Ментус, С. В. Ніколаєв, В. М. Петренко, В. В. Семененко, В. Г. Шостак, В. А. Ясько та ін. Однак, незважаючи на наявні праці вчених, дослідження щодо застосування стрілецької зброї ЗСУ не знайшли належного відображення в науковій літературі та потребують подальших наукових досліджень.

Метою цієї статті є дослідження особливостей застосування стрілецької зброї Збройними Силами України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збройні Сили України – військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом (ч. 2 ст. 1 ЗУ «Про Збройні Сили України») [7].

На сьогоднішній день ЗСУ відіграють ключову роль у стримуванні збройної агресії з боку російської федерації. З перших днів війни військовослужбовці демонструють мужність і неабиякий героїзм стримуючи та даючи відсіч ворогові. Разом з цим, стримування та відсіч збройній агресії неможливі без застосування зброї. Одним із найпоширеніших видів зброї, яка використовується військовослужбовцями ЗСУ – стрілецька зброя. Застосування стрілецької зброї у ЗСУ має свої особливості, які визначаються як загальними тенденціями розвитку військової науки й техніки, так і специфікою конфліктів в яких беруть участь українські військові.

Зауважимо, що під поняттям «зброя» слід розуміти предмети та пристрої, призначені для влучення в живу ціль, що не мають іншого призначення. На думку О. М. Бокій, категорія «зброя» охоплює безліч предметів, починаючи з ручної стрілецької чи холодної зброї, закінчуючи важкою артилерією та зброєю масового ураження [1, с. 21].

Стрілецька зброя призначена для ураження живої сили і вогневих засобів противника. Відповідно до Інструкції про організацію обліку, зберігання і видачі стрілецької зброї та боеприпасів у Збройних Силах України № 359 від 29 червня 2005 року, до стрілецької зброї відносяться табельна та нетабельна зброя: револьвери, пістолети, гвинтівки, карабіни, автомати, пістолети-кулемети, кулемети, сигнальні пістолети, ручні гранатомети, запасні стволи кулеметів, пристрої для навчальних стрільб, спортивна та навчальна зброя, зброя спеціального призначення [4].

Автори навчального посібника «Стрілецька зброя та вогнева підготовка. Частина 1. Основи стрільби зі стрілецької зброї» за редакцією В. А. Ясько, І. Е. Ментус, М. П. Бамбуляк, С. А. Кучинський вважають стрілецьку зброю однією з наймасовіших з усіх видів сучасної зброї та визначають її як ствольну зброю калібром менше 20 мм, призначену для стрільби кулями та іншими видами патронів. Залежно від джерела енергії для метання набою розрізняють вогнепальну, пневматичну, механічну та електричну стрілецьку зброю [9, с. 9].

Зазначимо, використання стрілецької зброї ЗСУ має правову основу, яка включає в себе міжнародне та внутрішнє законодавство. Так, Міжнародне гуманітарне право (далі – МГП) встановлює правила, що регулюють ведення збройних конфліктів, включаючи використання стрілецької зброї. Зокрема, МГП встановлює принципи, що застосовуються під час збройних конфліктів, встановлює права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження використання певних засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечення захисту жертв конфлікту та визначають відповідальність за порушення цих норм [5]. Внутрішнє законодавство, яке регулює порядок використання зброї ЗСУ включає в себе закони, нормативно-правові акти та внутрішні правила, що визначають права та обов'язки військовослужбовців, правила введення бойових операцій, процедури контролю за використанням зброї тощо. Так, основними законодавчими актами, які визначають право на застосування зброї ЗСУ є Закон України «Про Збройні Сили України» [7] та «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» [8]. При цьому, порядок застосування вогнепальної зброї, в тому числі і стрілецької, регулюється «Порядком застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України» затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 828 від 10.10.2018 року [6].

Відповідно до зазначеного Порядку, з'єднання, військові частини, підрозділи і військовослужбовці Збройних Сил, залучені до виконання завдань щодо відсічі збройної агресії проти України, а також під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, мають право застосовувати зброю та/або бойову техніку з дотриманням принципів, що ґрунтуються на загально визначених нормах міжнародного гуманітарного права (неминучості, військової необхідності, пропорційності) [6].

Із зазначеного вище випливає, що використання стрілецької зброї ЗСУ має відповідати міжнародним та внутрішньодержавним правовим нормам, а також здійснюватися з урахуванням принципів гуманітарного права.

Під час широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, ЗСУ використовують масоване застосування різноманітних зразків стрілецької зброї в різних ситуаціях та для виконання різних цілей [2, с. 39]. Цільове використання стрілецької зброї ЗСУ визначається конкретними обставинами та потребами національної безпеки і може змінюватися відповідно до ситуації. Розглянемо основні аспекти застосування стрілецької зброї у ЗСУ:

1. *Піхота.* Стрілецька зброя є основним засобом бойового застосування піхоти. Використання стрілецької зброї піхотою включає в себе: *ближній бій* (ведення бою на відносно короткій відстані. Це може бути вуличний бій, бій у будівлях або інші ситуації, де ближній контакт є необхідним); *снайперська діяльність* (снайпери є складовою частиною піхоти, використовують стрілецьку зброю, таку як снайперські гвинтівки, для точного вогню на великій відстані. Вони можуть виконувати завдання з розвідки, нанесення ударів по важливим цілям, а також забезпечення прикриття віддалених підрозділів); *підтримка вогнем* (використовується для забезпечення при-

криття та підтримки вогнем інших підрозділів. Це може включати в себе стрільбу з автоматів для підтримки наступу або оборони, а також використання кулеметів для створення вогневої підтримки); *захист і оборона* (використання стрілецької зброї для захисту своїх позицій, оборони ключових об'єктів та території. Це включає в себе ведення оборонної боєвої діяльності, стрільбу із загорождень та ведення контрнаступу); *бойові операції в міських умовах* (використання стрілецької зброї для ведення бою у складних умовах вуличних боїв, а також для очищення будівель та інших споруд від ворожих сил).

2. *Спеціальні підрозділи*. Українські спецпідрозділи також використовують різноманітну стрілецьку зброю, але зазвичай це моделі, призначені для спеціальних завдань та операцій, такі як снайперські гвинтівки та спеціалізовані пістолети.

3. *Тактичні операції*. Застосування стрілецької зброї відіграє важливу роль у тактичних операціях, таких як наступ, оборона, блокування та інші бойові дії.

4. *Тренування та підготовка*. ЗСУ проводять регулярні тренування з використання стрілецької зброї для забезпечення високого рівня військової готовності своїх військовослужбовців.

5. *Модернізація і розвиток*. ЗСУ продовжують модернізувати свій арсенал стрілецької зброї, включаючи впровадження новітніх технологій та збройних систем для підвищення ефективності бойових операцій. Зазначимо, що модернізація стрілецької зброї у ЗСУ здійснюється у відповідності до стандартів НАТО. Цей процес передбачає заміну застарілої радянської стрілецької зброї на сучасніші, ефективніші та сумісні зі стандартами НАТО зразки.

Зауважимо, що на початку ведення бойових дій на території України ЗСУ в переважній більшості використовували стрілецьку зброю колишнього радянського виробництва. Наразі, ЗСУ крім зразків стрілецької зброї колишнього радянського та вітчизняного виробництва, застосовують отримані від держав-партнерів значні обсяги стрілецької зброї закордонних зразків, різних років розробки та виробництва [2, с. 39].

До основних напрямків використання стрілецької зброї ЗСУ слід віднести:

1. *Оборона та захист території*. В умовах повномасштабної збройної агресії ЗСУ використовують стрі-

лецьку зброю для оборони та захисту української території від зовнішніх загроз, а також для забезпечення безпеки на кордоні та контролю над територією, яка знаходиться під їхнім контролем.

2. *Проведення бойових операцій*. Стрілецька зброя використовується в бойових операціях для нанесення ударів з метою знищення ворожих сил та позицій, забезпечення прикриття власних військ, а також для проведення різних спеціальних операцій (наприклад, проти збройних формувань, які становлять загрозу для національної безпеки, а також для протидії терористичним групам на окупованих територіях).

3. *Миротворчі місії та операції забезпечення миру*. Українські військові беруть участь у миротворчих місіях під егідою ООН та інших міжнародних організацій. У цих місіях стрілецька зброя може використовуватись для забезпечення безпеки цивільного населення, патрулювання зони конфлікту та відповіді на загрози.

4. *Тренування та навчання*. Стрілецька зброя використовується у військових навчальних центрах для підготовки військовослужбовців до реальних бойових ситуацій. Тренування з використанням стрілецької зброї допомагає підтримувати та підвищувати бойові навички військових. Адже наявність глибоких знань щодо володіння стрілецької зброї та практики її застосування визначає ефективність виконання бойових завдань.

Отже, стрілецька зброя відіграє ключову роль у багатьох аспектах військових операцій, включаючи оборону, атаку, розвідку та підтримку. Стрілецька зброя використовується в усіх видах і родах військ ЗСУ і застосовується як для забезпечення національної безпеки та захисту суверенітету, так і для ближнього бою для ураження цілей розташованих на відкритому просторі.

Висновки. Отже, застосування стрілецької зброї ЗСУ є ключовим елементом їх стратегії безпеки та оборони, а також сприяє підвищенню військової готовності та ефективності в різних бойових ситуаціях. Важливим кроком для підвищення бойової ефективності ЗСУ є трансформація та модернізація ЗСУ для зближення з арміями країн-членів НАТО. Особливості застосування стрілецької зброї ЗСУ визначаються не лише її власними потребами та можливостями, але й глобальними викликами та тенденціями у військовій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бокій О.М. Адміністративно-правовий режим обігу зброї в Україні: монографія. Одеса: ОДУВС, 2012. 244 с.
2. Зброя російсько-української війни 2022–2023 років: Довідник-каталог основних зразків озброєння та військової техніки які застосовувалися протидіями сторонами під час відсічі широкомасштабного вторгнення РФ в Україну (24.02.2022 – 30.06.2023) / Міністерство оборони України, Апарат Головнокомандувача Збройних Сил України, Генеральний штаб Збройних Сил України, Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 243 с.
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 23.05.2023).
4. Про затвердження Інструкції про організацію обліку, зберігання і видачі стрілецької зброї та боеприпасів у Збройних Силах України: наказ Міністра оборони України від 29.06.2005 № 359. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0933-05#Text> (дата звернення: 08.05.2024).
5. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення: 08.05.2024).
6. Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.05.2024).
7. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 07.05.2024).
8. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#n53> (дата звернення: 08.05.2024).
9. Ясько В.А., Ментус І.Е., Бамбуляк М.П., Кучинський С.А. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. Частина 1. Основи стрільби зі стрілецької зброї / В.А. Ясько, І.Е. Ментус, Бамбуляк М.П., С.А. Кучинський. Кам'янець-Подільський: КПУ, 2022. 164 с.